

Röster för ett jämlikt valdeltagande

Återrapportering av MUCF:s bidrag till projekt för
ökat valdeltagande i de allmänna valen 2018

Röster för ett jämlikt valdeltagande

Återrapportering av MUCF:s bidrag till projekt för ökat valdeltagande i de allmänna valen 2018

Förord

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor fick under hösten 2017 i uppdrag att fördela bidrag till kommuner och organisationer i det civila samhället för att genomföra projekt i syfte att öka valdeltagandet i de allmänna valen 2018 och i Europaparlamentsvalet 2019. I rapporten *Röster för ett jämlikt valdeltagande* följer myndigheten upp hur bidraget (avseende de allmänna valen 2018) har använts, och utvärderar, i den mån det är möjligt, uppdragets resultat och effekter i förhållande till bidragets syfte.

Myndigheten fördelade cirka 8,2 miljoner kronor i bidrag till 20 projekt inom satsningen under 2018. Rapporten bygger främst på de slutrapporter som lämnats in av de organisationer och kommuner som beviljades bidrag. Slutrapporterna beskriver projektens verksamhet, framgångsfaktorer och utmaningar, samt projektens uppskattade resultat.

I rapporten lägger myndigheten fram rekommendationer utifrån den bedömning som görs av satsningens resultat och effekter. Vår förhoppning är att dessa rekommendationer ska bidra till beslutsunderlag för eventuella liknande satsningar för ett högre och mer jämlikt valdeltagande i framtiden.

Rapporten har tagits fram av Linda Persson på Avdelningen för statsbidrag.

Lena Nyberg, generaldirektör
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	6
1.1 Syftet med rapporten.....	6
2 Uppdragets genomförande.....	8
2.1 Förberedelseprocess	8
2.2 Handläggning.....	9
2.3 Inspirationsstudie om projekt för ökat valdeltagande	9
2.4 Så fördelades bidraget	9
2.4.1 Geografisk spridning av projektverksamheten	10
2.4.2 Projektens målgrupper	12
3 Aktiviteter och metoder för att höja valdeltagandet.....	14
3.1 Valambassadörer och lokal förankring	15
3.2 Uppsökande verksamhet	16
3.3 Tillgänglighet	16
3.4 Evenemang	17
3.5 Uppmuntra diskussioner och stimulera samtal.....	17
3.6 Informationsinsatser.....	18
4 Bidragets resultat och effekter	19
4.1 Utvärderingens genomförande	19
4.2 Resultat – omfattning	19
4.3 Strategier och framgångsfaktorer	20
4.4 Utmaningar	22
4.5 Resultat på samhällsnivå – ett höjt valdeltagande?.....	23
4.6 Resultat på individnivå – ökad kunskap och förändrade attityder hos målgruppen	24
4.6.1 Målgruppens röster – vad har projekten betytt?	25
4.7 Resultat på organisationsnivå – fortsatt engagemang för demokratisk delaktighet	26
5 Reflektioner och slutsatser.....	27
5.1 Myndighetens bedömning	28
5.2 Myndighetens rekommendationer för ett högre och mer jämlikt valdeltagande	29
6 Referenser.....	30
7 Bilagor	32
Bilaga 1: Städer och områden där projekten genomfördes 2018	32
Bilaga 2: Projektens uppskattning av antal personer som har nåtts av projektens verksamhet	33

Sammanfattning

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor redovisar och utvärderar i rapporten *Röster för ett jämlikt valdeltagande* uppdraget från regeringen med att fördela bidrag till kommuner och organisationer inom det civila samhället för att genomföra verksamhet i syfte att öka valdeltagandet i de allmänna valen 2018. I rapporten redogör myndigheten för hur uppdraget har genomförts, hur bidraget har fördelats, hur man arbetat inom projekten, projektens framgångsfaktorer och utmaningar, samt bidragets resultat och effekter i förhållande till dess syfte.

Rapporten bygger på uppgifter från kommunernas och organisationernas interna utvärderingar som lämnats in i samband med slutrapporteringen av projekten. Den statistik och de citat som lyfts fram baseras på projektägarnas erfarenheter och upplevelser som rapporterats in till myndigheten. Rapportens diskussion av vad projekten har betytt för projektägarna och målgruppen utgår även från intervjuer med deltagarna genomförda inom studien *Jag röstar! En studie om projekt för ökat valdeltagande* som gjordes av konsultföretaget Sweco på uppdrag av MUCF.

I början av 2018 fördelade myndigheten cirka 8,2 miljoner kronor i bidrag till 20 projekt, varav 7 drevs av kommunala aktörer och 13 av civilsamhällesorganisationer. Majoriteten av projekten genomfördes i Stockholms, Skånes och Västra Götalands län, och drygt hälften i områden med socio-ekonomiska utmaningar. Projekten har genomfört verksamhet riktad till målgrupperna unga, utrikes födda och personer med funktionsnedsättning i alla åldrar. I projekten har man arbetat mycket med uppsökande verksamhet, flerspråkig information och valambassadörer i syfte att göra valet mer tillgängligt för målgruppen.

Myndighetens utvärdering av bidraget visar att organisationernas och kommunernas projekt har haft en positiv inverkan genom att höja valdeltagandet bland grupper, och i områden, där valdeltagandet i tidigare val har varit lågt. Projekten har genom samverkan och lokal förankring lyckats nå ut till drygt 137 000 människor med information om valet. Myndigheten drar slutsatsen att insatserna har haft stor påverkan på individnivå där målgrupperna har fått ökad kunskap, ett ökat intresse och fler verktyg för politisk delaktighet och engagemang. Myndigheten gör bedömningen att insatser inför valet är bra men att det krävs mer långsiktiga satsningar på demokratiframjande aktiviteter även mellan valen för att engagera målgrupper som känner lågt förtroende för politiken och demokratin, och därför inte röstar.

Inledning

”De allmänna valen är grunden för det demokratiska styrelseskicket. Valen möjliggör politisk representation och inflytande samt innebär en möjlighet för medborgarna att utkräva ansvar av de folkvalda (Regeringskansliet 2018:11).”

Andelen personer som röstar har ökat i vart och ett av de tre senaste allmänna valen, och de två senaste valen till Europaparlamentet. Samtidigt finns det stora skillnader i valdeltagande mellan olika kommuner, valdistrikt och befolkningsgrupper. Statistik från riksdagsvalet 2014 visar att endast 48 % röstade i det valdistrikt med lägst valdeltagande, att jämföra med 95 % i valdistriktet med högst valdeltagande. Valdeltagandet tenderar att vara lägre i områden som kännetecknas av en låg medelinkomst, låg utbildningsnivå och en hög andel utrikes födda bland dem som får rösta (Regeringsbeslut I:11 Ku2017/02115/D, 2017a).

Det finns stora skillnader i valdeltagande mellan olika befolkningsgrupper. Utrikes födda är en av de grupper som tenderar att rösta i lägre utsträckning än övriga röstberättigade. I riksdagsvalet 2014 var andelen utrikes födda som röstade 72 %, att jämföra med 89 % av de inrikes födda. Trots att valdeltagandet har ökat generellt så tycks skillnaderna i valdeltagande mellan inrikes och utrikes födda inte ha minskat. Statistik visar även att valdeltagandet är flera procentenheter lägre bland personer med funktionsnedsättning än bland övriga befolkningen. Det verkar även finnas ett tydligt statistiskt samband mellan valdeltagande och ålder, då unga och äldre röstar i lägre utsträckning än övriga. Dock har skillnaderna minskat i de senaste valen på grund av att fler väljer att rösta (SCB 2015).

Regeringen lyfter fram att ett högt och jämlikt valdeltagande är viktigt för att politiken ska återspegla hela befolkningens intressen och åsikter. Enligt regeringen står ett demokratiskt utanförskap i strid med den politiska jämlikheten och leder till att samhället går miste om viktiga perspektiv och åsikter (Regeringskansliet 2018).

Mot bakgrund av detta fick Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) 2017 i uppdrag att inför de allmänna valen 2018 och Europaparlamentsvalet 2019 fördela medel till kommuner och organisationer. Syftet med detta var att stimulera ett högre valdeltagande bland grupper såsom unga, utrikes födda och personer med funktionsnedsättning i alla åldrar som röstar i lägre utsträckning än övriga röstberättigade, samt att prioritera verksamhet i områden med lågt valdeltagande. MUCF:s uppdrag skulle bygga vidare på tidigare erfarenheter och utvärderingar från projekt som bedrivit verksamhet för att höja valdeltagande med hjälp av statsbidrag inför valåret 2014.

1.1 Syftet med rapporten

Syftet med rapporten är att följa upp och utvärdera fördelningen av stödet för att höja valdeltagandet i de allmänna valen 2018 och om möjligt visa på bidragets effekter i förhållande till syftet med bidraget. Rapporten kommer kortfattat redogöra för uppdragets genomförande och bidragets fördelning men framför allt fokusera på projektens genomförande, framgångsfaktorer och utmaningar samt resultat och effekter. Åtterrapporeringen ska lämnas till Kulturdepartementet, Regeringskansliet, senast den 30

april 2019 (Regeringsbeslut II:3 U2017/01398/UF, U2017/02966/UF, U2017/03289/UF m.fl., 2017b).

Rapporten bygger på de slutrapporter som lämnats in från de 19 organisationer och kommuner som beviljades medel och genomförde projekt inom satsningen 2018. De aktörer som beviljats bidrag ska efter avslutat projekt lämna in en ekonomisk redovisning och redovisa vilka resultat som har uppnåtts i förhållande till syftet med bidraget. Alla projekten är avslutade och har fått sina slutrapporter godkända. I rapporten diskuteras således organisationernas och kommunernas uppskattningar av projektens resultat och effekter utifrån de interna projektutvärderingar som de har genomfört. Denna rapport lyfter fram citat och exempel utifrån projektägarnas och målgruppernas erfarenheter och perspektiv. Rapporten stödjer sig även på information från de kvalitativa intervjuer som genomförts med projektledare och målgrupper i studien *Jag röstar! En studie om projekt för ökat valdeltagande* som tagits fram av utredare på Sweco på uppdrag av MUCF.

Rapporten kommer endast att utvärdera uppdraget med avseende på de allmänna valen 2018. Anledningen till detta är att projekten för att öka valdeltagandet i Europaparlamentsvalet 2019 är pågående, och denna satsning kommer att återrapporteras separat till Regeringskansliet år 2020.

2 Uppdragets genomförande

MUCF fick i mitten av oktober 2017 i uppdrag att förbereda fördelning av medel till kommuner och organisationer i det civila samhället för att genomföra verksamhet i syfte att öka valdeltagandet i de allmänna valen 2018 respektive Europaparlamentsvalet 2019, enligt Regeringsbeslut I:11 Ku2017/02115/D (2017a). Statsbidraget skulle lämnas till verksamhet riktad till befolkningsgrupper som röstar i mindre utsträckning än övriga röstberättigade, såsom unga, utrikes födda och personer med funktionsnedsättning, samt till socioekonomiskt svaga områden med lågt valdeltagande i tidigare val.

Av regeringsbeslutet framgick att kostnaden för uppdraget 2017–2019 beräknades uppgå till högst 16,5 miljoner kronor varav 500 000 kronor för 2017, 10 miljoner kronor för 2018 och 6 miljoner kronor för 2019. Regleringsbrevet för budgetår 2018 specificerade att myndigheten fick använda högst 1,5 miljoner av de 10 miljoner kronor som fanns att disponera för genomförandet av uppdraget 2018 till administrativa kostnader (Regeringsbeslut II:3 U2017/01398/UF, U2017/02966/UF, U2017/03289/UF m.fl., 2017b).

Myndigheten redovisade uppdragets genomförande i skrivelsen *Förberedelser av fördelning av stöd i samband med 2018 års allmänna val* (MUCF 2017) till Kulturdepartementet i januari 2018. Med utgångspunkt i MUCF:s redovisning följer en kort sammanfattning av uppdragets genomförande i detta avsnitt.

2.1 Förberedelseprocess

MUCF fick uppdraget sent på året vilket innebar att tiden för förberedelser inför ansökningsomgången blev kort och intensiv. MUCF inledde arbetet med interna avstämningar i syfte att samla in information om tidigare erfarenheter och lärdomar från medarbetare som ansvarat för valuppdraget 2014. Myndigheten kunde på så sätt använda tidigare goda erfarenheter för att utarbeta prioriteringar och kriterier för bedömning av ansökan. Projekten prioriterades utifrån bland annat följande kriterier:

- god lokal förankring och kännedom om målgruppen
- metoder och aktiviteter har prövats och utvärderats tidigare med goda resultat
- verksamheten har nått unga samt utrikesfödda eller personer med funktionsnedsättning i alla åldrar.

MUCF valde att göra en riktad marknadsföringsinsats av bidraget på grund av det stora antal ansökningar, 242 stycken (varav 22 beviljades medel), som inkom i den tidigare valsatsningen 2014. MUCF begränsade därför utlysningen av bidraget till myndighetens hemsida, egna sociala medier, särskilda inbjudningar till de målgrupper som tidigare sökt bidrag, samt till informationsinsatser på egna och samarbetspartners konferenser. I början av december 2017, efter cirka en månads ansökningsperiod, hade det kommit in 148 ansökningar i satsningen.

2.2 Handläggning

Handläggningen av ansökningar påbörjades i början av december 2017 och genomfördes under en period av cirka två veckor. MUCF genomförde handläggningen under kort tid för att kunna meddela beslut så tidigt som möjligt på året 2018, och se till att aktörerna fick mer tid och därmed bättre förutsättningar att arbeta på ett bra sätt inför valet.

Myndigheten försökte på så sätt ta till sig av den kritik som framförts av aktörer som beviljats medel inför valet 2014, om att ett mer långsiktigt arbete var nödvändigt inför kommande val. Prioriteringar i bedömningen som tidigare nämnts var en annan strategi för att underlätta för en snabb start av projekten. Ansvariga handläggare försökte även vara särskilt tillgängliga via telefon och mejl för att svara på frågor och ge stöd till aktörer intresserade av att ansöka om bidraget. Den korta handläggningstiden innebar dock utmaningar då sökande fick kortare tid på sig att förtydliga och komplettera ansökan. Sammanfattningsvis anser myndigheten att handläggningen fungerade bra trots tidspressen.

2.3 Inspirationsstudie om projekt för ökat valdeltagande

I början av oktober 2018 gav MUCF i uppdrag åt utredare på konsultföretaget Sweco att intervjua organisationer och kommuner som bedrivit projekt inom satsningen för att öka valdeltagandet i de allmänna valen 2018. Åtta projekt valdes slumpmässigt ut för att representera olika projektägare och målgrupper, och för att få viss geografisk spridning. Kvalitativa intervjuer genomfördes med både projektägare och deltagare ur målgruppen. När studien utfördes var många av projekten fortfarande pågående, och hade inte slutrapporterats till MUCF ännu. Syftet med studien *Jag röstar! En studie om projekt för ökat valdeltagande* var att inspirera aktörer till framtida arbete för ökat valdeltagande, och formulera mer djupgående kunskap om demokratifrämjande arbete, genom att beskriva hur man arbetat i projekten, vad projektägarna lärt sig och vad dem ser som viktiga resurser i arbetet, samt vad projekten betytt för målgrupperna utifrån deras perspektiv (MUCF 2019a).

2.4 Så fördelades bidraget

I januari 2018 fördelade myndigheten cirka 8,2 miljoner kronor i bidrag till 20 projekt, varav 7 drevs av kommunala aktörer och 13 av föreningar och stiftelser från det civila samhället. En kommun valde senare att inte genomföra sitt projekt och återbetalade hela bidragsbeloppet, vilket gjorde att den totala summan för beviljade projekt slutligen uppgick till cirka 8,0 miljoner kronor. Tabell 1 visar de kommuner och organisationer som beviljades bidrag för att genomföra verksamhet i syfte att höja valdeltagandet i de allmänna valen 2018. Av tabellen framgår att bidragsbeloppen varierade från 72 000 kronor till 500 000 kronor mellan de projekt som sökte minst respektive mest i bidrag. Som tidigare nämnt prioriterades projekt som använde metoder och aktiviteter som tidigare prövats och utvärderats med goda resultat. Ett flertal av de organisationer och kommuner som beviljades bidrag 2018 hade även under valåret 2014 bedrivit verksamhet för att öka valdeltagandet. Dock hade endast 5 av dessa beviljats bidrag från MUCF för detta arbete.

Tabell 1 Organisationer och kommuner som fick bidrag 2018.

Organisation	Projektnamn	Belopp (kr)
ABF Stockholm	Det angår dig!	500 000
ASOV Stockholm	Mitt val att rösta	500 000
Borås stad stadsledningskontoret	Öka valdeltagandet - Din röst är viktig	500 000
Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning	För ökat valdeltagande i Rågsved	500 000
FUB Stockholm	Vi ska påverka!	72 000
Hässleholms kommun	Nordöstra Skåne röstar	497 950
Kultur- och fritidsförvaltningen Sundbybergs stad*	Ökat valdeltagande i Sundbyberg	273 000
OIKOS Community	Hugin och Munin på röstfiske	360 000
Rinkeby Folkets Hus	Ett ökat förtroende och engagemang för en ännu bättre framtid	500 000
Romska Dansföreningen	Girl Power, en väg till politisk förändring	361 000
Skåne Stadsmission	Valåret2018	499 913
Skärholmens stadsdelsförvaltning	Skärholmen röstar	454 000
Somalilands Förening	Din röst är din makt	392 652
Stadsdelsförvaltningen Norra Hisingen	Valet är mitt!	500 000
Studieförbundet Vuxenskolan Stockholm	Mitt val – att delta och påverka i vardagslivet	255 000
Tayo Förening	Din röst gör skillnad	276 500
Trajosko Drom	Demokratiboost	290 000
UMIS Förening	MIN RÖST GÖR SKILLNAD	498 995
Uppsala kommun, KLK	Rätt att rösta – för ett jämlikt valdeltagande	500 000
Zigzag föreningen	Din Röst Gör Skillnad	497 200
Total		8 228 210

*Hela bidragsbeloppet återbetalades då kommunen inte ville genomföra projektet.

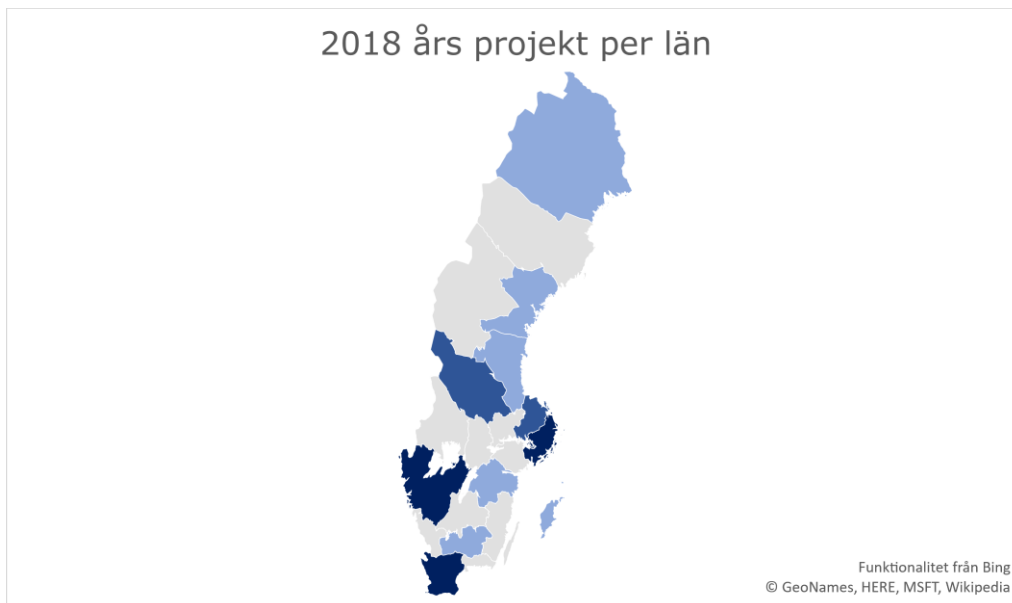
2.4.1 Geografisk spridning av projektverksamheten

Projektet för att öka valdeltagandet genomfördes i många olika delar av Sverige. De flesta projekt ägde rum i Stockholms, Skånes och Västra Götalands län. Flera av projekten genomförde verksamhet i mer än ett län. Figur 1 visar den geografiska spridningen av projekten. Projektet genomfördes i sammanlagt 11 olika län.¹ De län som hade 4 eller fler projekt är markerade som mörkblå på kartan, de län som hade 2 projekt

¹ Dalarnas län, Gotlands län, Gävleborgs län, Kronobergs län, Norrbottens län, Skåne län, Stockholms län, Uppsala län, Västernorrlands län, Västra Götalands län och Östergötlands län.

är mellanblå, och de län som hade 1 projekt är ljusblå. De län som inte hade några projekt är markerade i grått.

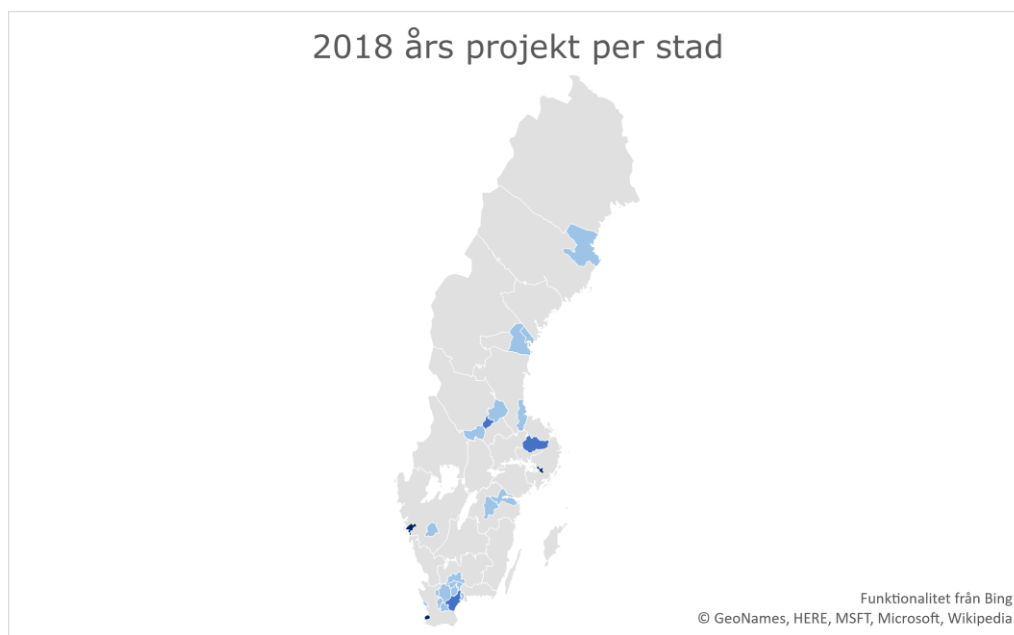
Figur 1 Karta över i vilka län i Sverige projekten ägde rum.

Figur 2 visar i vilka städer som projekten genomfördes. Totalt genomfördes det verksamhet i cirka 25 olika städer.² Många av projekten genomförde verksamhet i flera olika städer. Flest projekt genomfördes i Stockholm, följt av Malmö och Göteborg (markerade i mörkblått). I Uppsala, Borlänge och Kristianstad som är markerade i mellanblått genomfördes 2 projekt i respektive stad. I de städer som är markerade i ljusblått så genomfördes 1 projekt.

² Borlänge, Borås, Bromölla, Fagerdal, Falun, Gävle, Göteborg, Hässleholm, Hörby, Höör, Kristianstad, Landskrona, Linköping, Ludvika, Malmö, Norrköping, Osby, Perstorp, Skellefteå, Stockholm, Sundsvall, Timrå, Uppsala, Älmhult och Östra Göinge.

Figur 2 Karta över i vilka städer i Sverige projekten ägde rum.

I regeringsbeslut I:11 Ku2017/02115/D (2017a) understryker regeringen ett särskilt behov av att stimulera ett högre valdeltagande i socioekonomiskt svaga områden där valdeltagandet är lågt. Majoriteten av projekten har arbetat i områden där statistik från tidigare val har visat på ett väldigt lågt valdeltagande i jämförelse med andra områden. Bilaga 1 visar de områden, stadsdelar och städer där respektive projekt genomförde insatser 2018. Dock har inte alla projekt uppgett exakt i vilka områden i respektive stad som de har bedrivit sin verksamhet. Av de 11 projekt som har angett specifika områden, så har nästan alla (10 projekt) bedrivit verksamhet i områden som polisens nationella operativa avdelning 2017 identifierat som utsatta eller särskilt utsatta områden.³

2.4.2 Projektens målgrupper

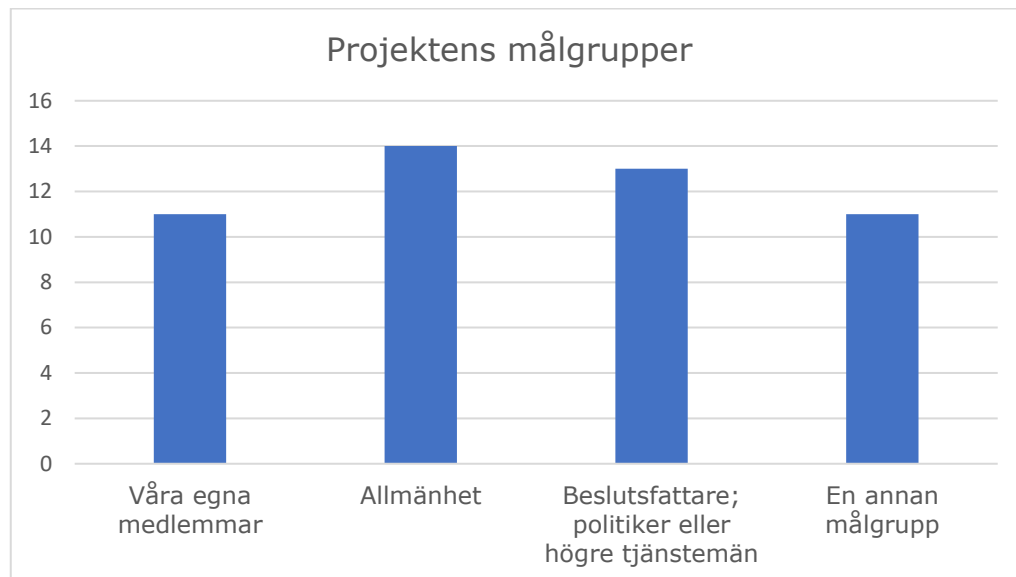
Alla projekt uppger att de har lyckats nå ut till sin planerade målgrupp vilket i majoriteten av projekten har innefattat unga, utrikes födda i alla åldrar, och/eller boende i ett visst område med socio-ekonomiska utmaningar. I flera projekt har även personer med funktionsnedsättning ingått i den bredare målgruppen men projekten har inte specifikt riktat sina insatser mot denna grupp. Dock har 3 projekt arbetat mer specifikt för personer med funktionsnedsättning. Vidare har 2 projekt fokuserat på romska kvinnor då de vänder sig till denna mer avgränsade målgrupp i sin ordinarie verksamhet. Ett annat projekt har satsat på stiftelsens besökare, personer i akut hemlöshet, som inte tidigare röstat.

Figur 3 ger en överblick över hur många projekt som har nått vilka målgrupper utifrån kategorierna *Våra egna medlemmar*, *Allmänheten*, *Beslutsfattare* och *En annan målgrupp*. De flesta projekt har vänt sig till *Allmänheten* tätt följt av *Beslutsfattare*. Flera organisationer har även uppgett att projektets målgrupp har varit *Våra egna medlemmar* eller *En annan målgrupp*. De som har valt *En annan målgrupp* har specificerat att de har

³ Borås: Hässleholmen, Hulta. Linköping: Skäggetorp. Malmö: Hermodsdal/Lindängen, Rosengård. Norrköping: Hageby. Stockholm: Rinkeby/Tensta, Rågsved, Bredäng, Vårberg. Uppsala: Gottsunda.

vänt sig till exempelvis unga, utrikes födda eller personer med funktionsnedsättning. Projektägarna har haft möjlighet att kryssa i flera alternativ. Det framgår även av slutrapporterna att 16 projekt har riktat insatserna både mot unga 13–25 år och mot vuxna över 25 år, medan 1 projekt har riktat sin verksamhet enbart mot vuxna över 25 år och 2 projekt enbart mot unga 13–25 år.

Figur 3 Projektens målgrupper

3 Aktiviteter och metoder för att höja valdeltagandet

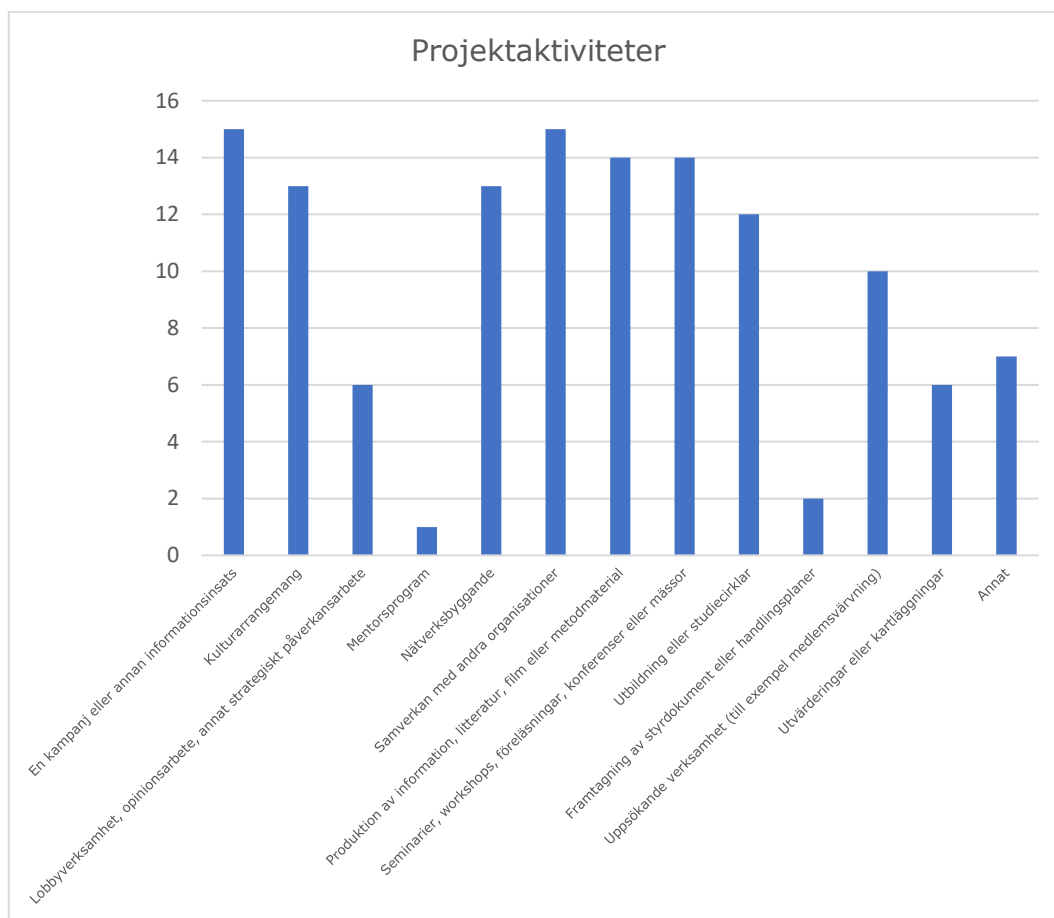
Projekten har använt sig av olika aktiviteter och metoder för att nå och engagera sina målgrupper som exempelvis demokratiambassadörer, provval, studiecirklar, politikerdebatter, demokrati-iftar⁴, valskolor, dörrknackning, torginformation, förtidsröstning, demokratifestivaler, valkampanjer via sociala medier, fotbollsevenemang, föreläsningar på lätt svenska och valinformation på olika språk.

Som tidigare nämnt premierade myndigheten projekt som kunde visa att metoder och aktiviteter hade prövats och utvärderats tidigare med goda resultat, och då framförallt verksamheter som varit framgångsrika med att nå de specifika målgrupperna exempelvis genom lokala aktörer och ambassadörer. Ett flertal av de metoder som var framgångsrika för att nå målgrupperna i syfte att höja valdeltagandet under valåret 2014 har därför även använts av aktörer inför 2018 års val. Några av dessa återkommande metoder var att stimulera samtal med hjälp av demokratiambassadörer och att använda befintliga forum för att skapa uppmärksamhet kring valet genom bland annat testval, förtidsröstning, valfestivaler och politikerdebatter (MUCF 2015). I detta avsnitt diskuteras vilka metoder och aktiviteter projekten har använt sig av för att stimulera samtal, och sprida information, om valet.

Figur 4 ger en överblick över vilka slags aktiviteter som har genomförts i projekten. Kommunerna och organisationerna har haft möjlighet att kryssa i flera projektaktiviteter. Figuren visar antalet projekt som har angett att de arbetat med respektive aktivitet. Många projekt har till exempel samverkat med andra organisationer, genomfört seminarier, workshops och föreläsningar, producerat information eller metodmaterial, samt genomfört en kampanj eller annan informationsinsats.

⁴ Iftar är måltiden som fastande äter efter solnedgången under den islamiska fastemånaden ramadan.

Figur 4 Projektens aktiviteter

3.1 Valambassadörer och lokal förankring

Majoriteten av projekten har använt sig av valambassadörer⁵ eller lokala förebilder för att nå ut till sina målgrupper. Valambassadörerna har i många av projekten arbetat med informationsinsatser och uppsökande verksamhet riktad till målgruppen, men även hållit i utbildningar och arrangerat andra aktiviteter och event. Gemensamt för valambassadörerna har varit att de är personer med bra kännedom om målgruppen och god lokal förankring i områdena där projekten genomförts, samt personer med breda språkkunskaper och ett starkt engagemang för demokratifrågor. I några projekt har valambassadörerna haft god kännedom om målgruppen genom tidigare engagemang i föreningsliv eller socialt arbete i området, och i andra projekt har de själva varit en del av målgruppen. I projektet *Vi ska påverka!* som organiserats av FUB Stockholm har exempelvis några av valambassadörerna som lett projektets studiecirklar, i likhet med målgruppen själva, varit personer med intellektuella funktionsnedsättningar. Detta har enligt projektägarna hjälpt till att skapa tillit och även stärkt tilltron till den egna förmågan och rätten att rösta hos målgruppen.

I de flesta projekten har valambassadörerna rekryterats och anställts direkt av organisationen eller kommunen. Valambassadörerna har i regel arvoderats för sitt arbete med undantag för ett fåtal projekt där de har ställt upp som volontärer. Skärholmens stadsdelsförvaltning tog i projektet *Skärholmen röstar* hjälp av det lokala föreningslivet.

⁵ Även kallade demokratiambassadörer eller valinformatörer.

De valde ut en schackklubb, två fotbollsföreningar och en basketförening som fick medel för att arbeta med projektet.

Alla valambassadörer har fått genomgå någon typ av utbildning som antingen har organiserats internt av projektägarna, eller som har arrangerats externt av projektets samverkanspartners. Utbildningarna har fokuserat på bland annat demokrati, valsystemet och valdeltagande, samt på bra metoder för att nå ut till målgruppen som exempelvis motiverande samtal. Totalt har cirka 150 valambassadörer utbildats och verkat i projekten.⁶

3.2 Uppsökande verksamhet

Många projekt har arbetat uppsökande för att engagera personer som är svåra att nå då de inte deltar i föreningslivet eller evenemang för allmänheten. De uppsökande metoder som projekten har använt sig av är framförallt dörrknackning och samtal på torg och i centrum. Valambassadörerna, som ofta pratat flera språk, har genom denna metod kunnat göra information om val och röstande tillgänglig för fler. Somaliland förening använde sig exempelvis av dörrknackning i projektet *Din röst är din makt* för att kunna sprida information muntligen till många somalier i deras målgrupp, som till stor del får tillgång till information på detta sätt (MUCF 2019a). Stadsdelsförvaltningen Norra Hisingen uppger att projektets valambassadörer har använt sig av dörrknackning som huvudsaklig metod för att nå målgrupperna. Valambassadörerna har knackat på cirka 3 297 dörrar vid 2 tillfällen i 4 områden i Norra Hisingen. ASOV Stockholm har i projektet *Mitt val att rösta* med hjälp av projektets valinformatörer genomfört 62 informationsmöten i målgruppens hem och på så sätt nått 923 personer ur målgruppen.

3.3 Tillgänglighet

Många av projekten har arbetat med att göra de allmänna valen mer tillgängliga för målgruppen. Projekten har arbetat på några olika sätt för att uppnå detta mål. Flera projekt har arrangerat testval för att målgruppen ska få öva på att rösta, eller gjort studiebesök till en vallokal, i syfte att underlätta röstningen på själva valdagen. FUB Stockholm har exempelvis arrangerat provval i 15 dagliga verksamheter och gruppboenden för personer med funktionsnedsättning. Organisationen har i provvalen använt sig av rekvisita från Valnämnden såsom riktiga valsedlar och röstbås. Enligt FUB Stockholm så har målgruppen genom provvalen fått kunskap om hur det går till att rösta, och på så sätt fått ökat självförtroende, och även kunskap om att de kan be om hjälp med röstningen i vallokalen. Andra projekt, som exempelvis Skåne stadsmission, har erbjudit möjligheter till förtidsröstning i sina lokaler för att underlätta för personer i akut hemlöshet att kunna rösta när det passade dem. Personal från stiftelsens ordinarie verksamhet *Café David* kunde på så sätt hjälpa till med de praktiska detaljerna och även identifiera personer som saknade identitetshandlingar (MUCF 2019a).

Som tidigare nämnt har majoriteten av projekten gett information muntligen på flera språk. Några projekt har även översatt informationsmaterial till flera språk och lätt svenska. Syftet med detta har varit att nå ut med skriftlig information till personer som inte pratar svenska eller har begränsade kunskaper i svenska. Exempelvis så har

⁶ Notera att valambassadörerna i två projekt inte har räknats med, då projekten inte har redovisat någon exakt siffra för hur många valambassadörer som har utbildats.

Hässleholms kommun tagit fram en demokratikompass, med information om när, var och hur man kan delta i valet, och denna har översatts till flera språk. Även Skärholmens stadsdelsförvaltning har tagit fram en informationsbroschyr på 10 olika språk med hjälp av bidraget.

3.4 Evenemang

I princip alla projekt har arrangerat ett eller flera större evenemang. Dessa har bland annat syftat till att förena samtal och information om valet med andra roliga aktiviteter, och på så sätt locka målgruppen till att prata politik i en trygg och trevlig miljö. Flera projekt har arrangerat politikerdebatter där målgruppen har fått möjlighet att ställa frågor, viktiga för dem, direkt till sina lokala politiker. Syftet med denna metod har varit att få målgruppen att känna sig sedd och inkluderad i det politiska samtalet, samt att öka politikernas förståelse om målgruppens situation. Projekten har försökt bjuda in politiker från alla riksdagspartierna. Hässleholm kommun arrangerade exempelvis en debatt mellan politiska ungdomsförbund för målgruppen unga.

Flera projekt har arrangerat egna evenemang under politikerveckor och demokratifestivaler såsom *Järvaveckan* och *Malmodalen* som lockar många människor. Andra projekt har kombinerat politik och kultur för att skapa en mer avslappnad kontext för samtal om politik. Rinkeby Folkets hus genomförde till exempel demokrati-iftar i samband med ramadan och pratade även demokrati under en fotbolls-VM-satsning. Projektets demokrati-iftar gick ut på att bryta fastan tillsammans och under middagen lyssna på debatter och prata politik. Under fotbolls-VM anställde projektet ett antal VM-värdar för att arrangera demokratisamtal och debatter mellan matcherna (MUCF 2019a).

3.5 Uppmuntra diskussioner och stimulera samtal

Många projekt har haft diskussionsträffar med målgruppen för att prata om frågor kopplade till valet. Några projekt har även aktivt använt sig av folkbildning och studiecirkel som metod för att skapa ett tryggt rum för samtal om demokrati och om varför det är viktigt att rösta. ABF Stockholm har utbildat valambassadörer med kunskap och verktyg för att själva kunna arrangera folkbildningsverksamhet med fokus på demokrati, det svenska politiska systemet och valet inom sina nätverk. ABF Stockholm har även tagit fram pedagogiskt studiematerial om detta för att valambassadörerna ska kunna informera och föra en opartisk dialog med målgruppen kring valet och politiken. Enligt ABF Stockholm har valambassadörerna under projektet utfört 18 studiecirkel, 65 föreläsningar och politikcaféer.

Studieförbundet Vuxenskolan är en annan organisation som arbetar med folkbildning i sin ordinarie verksamhet, och som även de har utbildat cirkelledare och tagit fram studiematerial som riktar sig till bland annat personer med intellektuell funktionsnedsättning, personer med psykisk ohälsa och nya svenskar. För organisationer som inte arbetar med folkbildning i sin ordinarie verksamhet, såsom FUB Stockholm och Skåne Stadsmission, har cirkelledarutbildningar och studiecirkel skett i samarbete med exempelvis ett studieförbund eller Folkuniversitetet.

3.6 Informationsinsatser

Majoriteten av projekten har spridit information om valet och projektets aktiviteter genom kommunens eller organisationens hemsida och Facebook-konto. Några av projekten har även mer aktivt genomfört en större informationskampanj riktad till olika målgrupper via sociala media-kanaler såsom Facebook, Instagram och Youtube, och genom budskap på affischer och digitala skärmar på offentliga platser. Den digitala informationsspridningen har i alla dessa projekt kompletterat informationen som har delats ut i samband med personliga möten och evenemang.

Enligt projekten har informationskampanjerna varit ett bra sätt att snabbt nå ut till många människor med information om valet. Uppsala kommun har i sitt projekt *Rätt att rösta – för ett jämlikt valdeltagande* genomfört en Facebook- och Instagram-kampanj, där valambassadörerna i korta videoklipp uppmuntrar människor till att rösta och berättar om hur valet går till, var man kan rösta och varför det är viktigt att rösta. Andra organisationer, såsom Studieförbundet Vuxenskolan, har i samband med Gädda-festivalen i Tensta, hjälpt unga deltagare att ta fram en film om valet som heter *Det är coolt att rösta*. I filmen intervjuar ungdomarna lokala kändisar som får berätta om sig själva och varför de röstar. Föreningen Trajosko Drom har i projektet *Demokratiboost* använt sig av Romano Radio för att nå ut till fler romer med information om valet. Projektets deltagare har i radio blivit intervjuade bland annat om hur de har fått ny kunskap om politiska frågor genom projektet, och om vad politiker de träffat sagt om frågor som är viktiga för dem.

4 Bidragets resultat och effekter

4.1 Utvärderingens genomförande

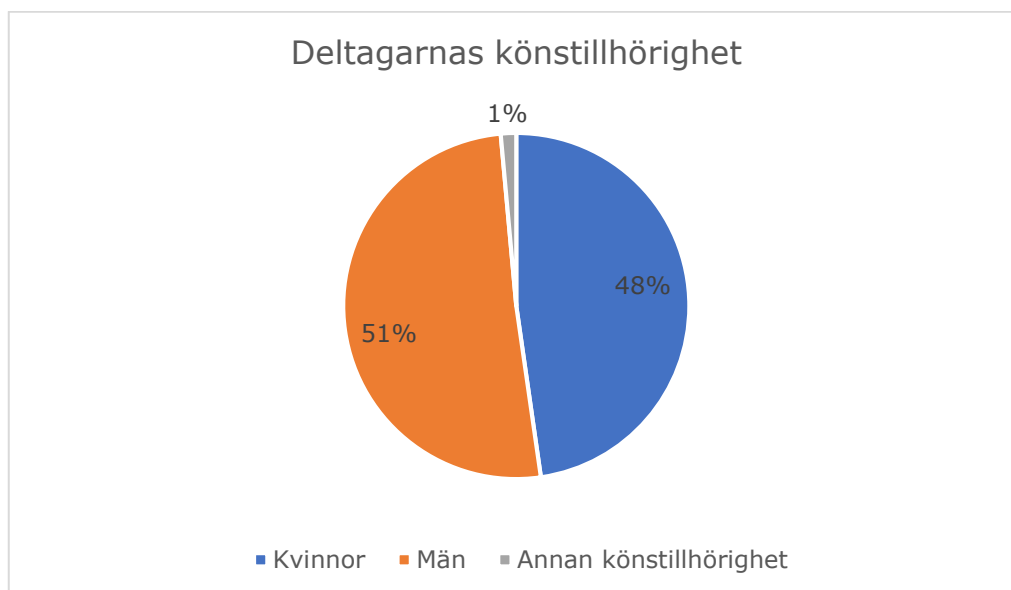
Utvärderingen av bidragets resultat och effekter i förhållande till syftet med satsningen, att höja valdeltagandet, utgår från projektens slutrapporter. Målgruppernas upplevelser av insatserna belyses även utifrån de intervjuer som genomförts med deltagare i studien *Jag röstar! En studie om projekt för ökat valdeltagande*. I detta avsnitt diskuteras hur många som har nåtts av insatserna, projektens framgångsfaktorer och utmaningar, samt de kortsiktiga och långsiktiga effekterna av stödet på individ-, organisations- och samhällsnivå.

4.2 Resultat – omfattning

Organisationerna och kommunerna uppskattar att projektets insatser har nått drygt 167 000 personer. Bilaga 2 specificerar hur många personer respektive projekt uppskattar att de har nått genom sin verksamhet. Denna siffra är dock mer en fingervisning utifrån projektägarnas egna uppskattningar än en exakt siffra. Det framgår nämligen av slutrapporterna att projekten har redovisat antal deltagare på lite olika sätt och även redogjort för olika typer av insatser, vilkas effekter kan vara svåra att uppskatta och jämföra. Exempelvis så har några projekt redovisat antalet personer som de har nått direkt genom att de deltagit i projektets aktiviteter (provval, studiecirkel, workshops m.m.), medan andra projekt har redogjort för hur många personer som har tagit del av en informationskampanj via sociala medier. Flera projekt uppger även att det har varit svårt att uppskatta hur många personer de har nått då flera informationsinsatser har skett på offentliga platser. Många av projekten nämner även att deras projekt har fått medial uppmärksamhet, framförallt i lokala medier. Den mediala effekten av projekten har inte mätts. Projektets budskap kan på så sätt ha nått ut till många fler personer än den siffra som redovisats här.

Figur 5 visar projektens uppskattning av hur många kvinnor och män respektive personer med annan könstillhörighet som har nåtts av insatserna. Av figuren framgår att något fler män (51 %) än kvinnor (48 %) har nåtts av insatserna. Cirka 1 % av de personer som nåtts av projekten har uppgett annan könstillhörighet. Även denna siffra ska ses som en fingervisning då många av projekten inte specifikt ställt frågan om deltagarnas könsidentitet.

Figur 5 Deltagarnas könstillhörighet

4.3 Strategier och framgångsfaktorer

Majoriteten av projekten nämner att valambassadörerna har varit en framgångsfaktor för att snabbt kunna nå ut med relevant information och riktad verksamhet till målgrupperna. Enligt projekten har valambassadörerna snabbt kunnat skapa en bra relation till målgruppen då de som lokala förebilder med kännedom om målgruppen och området redan har haft förankring och förtroende hos gruppen (MUCF 2019a). Flera projekt nämner att valambassadörerna har spelat en viktig roll för att underlätta kommunikationen med målgrupperna. Valambassadörernas kännedom om målgruppen har inneburit att man har kunnat anpassa informationen om valet efter gruppens behov och kunskapsnivå, något som är oerhört viktigt för att nå fram och skapa förståelse. Flera projekt intygar även att mångfalden bland projektens valambassadörer har varit viktig då det lett till en positiv igenkänning hos samtliga målgrupper. I många projekt har valambassadörerna själva varit en del av målgruppen. Uppsala kommun uppger i sin slutrapport att ”den rekrytering vi gjorde av demokratiambassadörer, som gav en heterogen grupp, när det gäller faktorer som utbildningsbakgrund, språkkompetenser, åldrar, egen erfarenhet av funktionsnedsättning, har sammantaget varit en framgångsfaktor som kanske haft större betydelse än vad vi inledningsvis kunde förutse”. Skärholmens stadsdelsförvaltning rapporterar att ”t.ex. så hade vissa av valambassadörerna själva inte röstat tidigare, medan det för andra av dem var en självklarhet att delta i varje val. På så sätt var valambassadörerna representativa för områdets invånare vilket gjorde det lättare för människor att relatera till dem.”

Generellt har uppsökande arbete beskrivits som en framgångsfaktor för att sprida information om demokrati och om valet. Projekten vittnar om att det för många ur målgruppen är ett stort steg att själv söka sig till politiska evenemang, och projekten har därför försökt nå målgruppen i miljöer där de befinner sig till vardags. ASOV Stockholm anser att metoden med informationsmöten i målgruppens hem har varit framgångsrik. Enligt organisationen har mötena inneburit att information om det svenska politiska systemet och valet har kunnat anpassas efter målgruppens språk och kunskapsnivå, och

deltagarna har kunnat ställa frågor i en trygg miljö utan att känna sig dömda på grund av låg kunskap. Enligt stadsdelsförvaltningen Norra Hisingen har det uppsökande och personliga samtalet fungerat väl, och ett stort antal människor har kunnat nås genom metoden dörrknackningar.

I Skåne stadsmissions projekt har aktiviteter och samtal skett i den befintliga verksamheter utifrån deltagares intressen och önskemål, och med personal som deltagare känner förtroende för. Detta tror projektägarna har skapat flexibilitet och underlättat för personer i akut hemlöshet att kunna delta i diskussioner om valet och även förtidsrösta när det passar dem. Rinkeby Folkets hus uppger att kombinationen av kultur och politik var en stor framgångsfaktor i projektet, och att aktiviteter som fotbollsmatcher och demokrati-iftar lockade nya målgrupper till Folkets hus. Rinkeby Folkets hus anser att ”evenemangen gjorde politiken mer prestigelös och skapade en tillåtande stämning där fler vågade uttrycka sin åsikt. Arrangörerna berättar att det är enkelt för många att prata om fotboll, och när samtalet väl fått fart är det sen lättare att gå över till att prata om politik (MUCF 2019a:11).”

Flera projekt anser att ett inkluderande arbetssätt, där målgruppen har fått vara delaktig i att styra och planera aktiviteter samt haft en stark roll under projektets gång, har bidragit till projektets framgång. Romsk dansförening gör gällande att ”vi har gett vår målgrupp möjligheten att påverka projektets inriktning, gett målgruppen förutsättningar att sätta dagordningen samt involverat målgruppen i projektets alla processer vilket har medfört att målgruppen har varit PROJEKTET, inte bara en del av projektet”. Trajosko Drom nämner att det i projektet *Demokratiboost* fanns ett stort engagemang bland vissa personer inom målgruppen som kunde inspirera och fungerade som draghjälp i diskussioner, debatter och workshops.

Valambassadörernas breda språkkompetens har som tidigare nämnts lyfts fram av projekten som en framgångsfaktor i att engagera målgruppen i diskussioner om valet. Flerspråkig och lättläst skriftlig information om valet har även enligt några av projekten haft en stor positiv betydelse för att kunna nå målgrupper utifrån deras förutsättningar. Skärholmens stadsdelsförvaltning menar att ”en framgångsfaktor var vår informationsbroschyr på tio olika språk – speciellt äldre utrikes födda Skärholmsbor blev väldigt glada när de såg att deras röst är så viktig att vi tagit tid att ta fram information på deras språk (MUCF 2019a:13)”. Även Studieförbundet Vuxenskolan, som framför allt har arbetat mot gruppen personer med funktionsnedsättning, anser att ett bra metodmaterial för studiecirkelarna har varit av betydelse för att lyckas med projektet. Trajosko Drom nämner att många i målgruppen romer har ”läs- och skrivsvårigheter samt att många lever i utanförskap och då har vi kunnat ta fram material efter deras behov. På så sätt blir alla hörda och kan känna sig trygga.”

En framgångsfaktor som intygas av många projekt är den positiva samverkan som förekommit med olika samarbetspartners. Majoriteten av projekten har samverkat på bred front med exempelvis lokala föreningar, studieförbund, SFI och skolor, samt olika mötesplatser och träffpunkter. Många projekt understryker att samverkan varit nyckeln till att kunna nå ut till så många människor, och att möjligheten att dela kunskap och resurser med andra aktörer samt komplettera varandras aktiviteter har stärkt projekten. De flesta kommunerna har samarbetat med lokala föreningar för att nå ut till målgrupperna och har tillsammans drivit arbetet för att höja valdeltagandet. Enligt Skärholmens stadsdelsförvaltning har föreningarnas lokala förankring och utbredda kontaktnät hjälpt

kommunen att nå invånare som de inte hade kunnat nå på egen hand. Detta då föreningarna hade stort förtroende bland många invånare och deras deltagande även gav legitimitet åt projektet. Stadsdelsförvaltningen Enskede-Årsta-Vantör menar att projektets främsta framgångsfaktor har varit deltagande förenings och medarbetares flexibilitet och engagemang i frågan. Skåne stadsmission uppger att deras samarbete med andra organisationer i Malmö har inneburit att organisationen har kunnat skapa aktiviteter på en annan nivå än de hade kunnat göra annars. Skåne stadsmission menar att ”eftersom många andra aktörer arbetat med att öka valdeltagandet och att tillgängliggöra demokratifrågor under perioden har dessutom mycket material funnits att använda sig av. [...] Detta har gjort att fokus i projektet har kunnat ligga på att anordna aktiviteter och samtal istället för att arbeta fram nytt material.”

4.4 Utmaningar

Många projekt nämner utmaningar såsom hög och ojämn arbetsbelastning för projektansvariga, samt brist på tid och resurser för att kunna möta det stora behovet hos målgrupperna. Några projekt uttrycker att kunskapsnivån om demokratin och det svenska valsystemet har varit lägre hos vissa målgrupper än förväntat, vilket har krävt mer tid för upprepade informationsinsatser från exempelvis valambassadörerna. I andra projekt har deltagarnas upplevelser och attityder varit en utmaning projektet har fått arbeta med. Skåne stadsmission uppger att det har krävts stora ansträngningar för att skapa intresse för projektet då ”många känner sig svikna av samhället och politiker och upplever att deras röster ändå inte spelar någon roll eller blir lyssnade på”.

Flera organisationer nämner att demokratifrämjande arbete kräver tid och kontinuitet. Enligt föreningen FUB Stockholm är ”tid och kontinuitet [...] avgörande för att bygga tillit, kunskap och självförtroende hos målgruppen. Demokrati är mer än att rösta vart fjärde år och det är svårt att lära sig tillräckligt mycket under ett enda informationstillfälle (MUCF 2019a:9).” ASOV Stockholm uttrycker en liknande åsikt: ”Det är ett väldigt stort och tungt arbetssätt att endast arbeta med dessa frågor under valåret då målgruppens kunskapsnivå är så pass låg, och de skulle behöva engageras i dessa frågor även mellan valåren.”

Studieförbundet Vuxenskolan och FUB Stockholm som har arbetat främst med personer med funktionsnedsättning lyfter fram svårigheten att nå fram till anhöriga, stödpersoner och gode män som ett stort hinder. Enligt FUB Stockholm är dessa personer ”mycket viktiga för att inspirera målgruppen och tyvärr finns en hel del fördomar hos dessa ”stödpersoner” som omger de vi vill påverka”. FUB understryker att tidigare insatser och mer intensiva resurser troligen hade möjliggjort en mer omfattande informationsspridning även till personer i målgruppens närhet. Studieförbundet Vuxenskolan uppger ”att personer med intellektuell funktionsnedsättning utnyttjar sin demokratiska rättighet att rösta är både ovant och nytt för t ex föräldrar och syskon. Att rösta var en ’icke-fråga’ i flera fall. En kommentar som exemplifierar detta är en deltagare som sa ’jag får inget röstkort av min gode man’. Vi mötte personer som ’röstar som mamma och pappa’ men som genom projektet fick redskap för att dessutom göra ett eget val.”

Flera projekt berättar att partipolitisk neutralitet har varit viktigt för dem och att detta är något som de har försökt eftersträva i sina projekt. Exempelvis nämner Uppsala

kommun att det har varit en utmaning för projektets demokratiambassadörer att hantera påträngande personer som har velat argumentera partipolitik. Många valambassadörer har bemött intresset för partipolitiska diskussioner genom att hänvisa till partiernas valstugor och uppmuntrat målgrupperna att själva söka information på partiernas hemsidor (MUCF 2019a). Skärholmens stadsdelsförvaltning redogör istället för hur en del invånare varit skeptiska till att prata med valambassadörerna då de har trott att de har tillhört ett politiskt parti i samband med informationsinsatser på offentliga platser. Ett fåtal projekt vittnar vidare om att det har varit svårt att få upptagna beslutsfattare att ställa upp på projektens event. En förening, Trajosko Drom, uppger att det har varit särskilt svårt att träffa vissa partier trots upprepade förfrågningar i olika kanaler.

4.5 Resultat på samhällsnivå – ett höjt valdeltagande?

Valdeltagandet i de allmänna valen 2018 ökade för fjärde valet i rad i såväl riksdagsvalet som landstings- och kommunfullmäktigevalen. I riksdagsvalet blev valdeltagandet 87,2 % vilket var det högsta valdeltagandet sedan 1985. I landstings- och kommunfullmäktigevalen låg valdeltagandet på 83,7 % respektive 84,1 %. Fler personer än tidigare valde även att förtidsrösta, och andelen röstberättigade som förtidsröstade var 37 % (SCB 2018). Resultatet i 2018 års val visar på en generellt uppåtgående trend i valdeltagandet. Även jämfört med 2014 års val, där 85,8 % av de röstberättigade i riksdagsvalet och 82,4 % respektive 82,8 % röstade i landstings- och kommunfullmäktigevalen, kunde en viss ökning i valdeltagandet utläsas (SCB 2014).

Regeringen har gett Statistiska centralbyrån (SCB) i uppdrag att under 2019–2020 undersöka hur valdeltagandet ser ut i olika grupper av den röstberättigade befolkningen. SCB ska utifrån socioekonomiska faktorer jämföra och studera skillnader avseende kön, ålder och utbildning samt mellan inrikes och utrikes födda. SCB ska också undersöka valdeltagandet bland förstagångsväljare och bland personer med funktionsnedsättning samt bland utländska medborgare (Regeringsbeslut I:8 Ku2018/00101/D, 2018). Statistiken över valdeltagande i 2018 års val, med avseende på olika befolkningsgrupper, finns ännu inte tillgänglig.

Vilken effekt har då insatserna för att höja valdeltagandet haft? Det är svårt att mäta effekterna av projekt som syftar till att höja valdeltagandet. Det är också svårt att veta om ett höjt valdeltagande i ett visst område eller distrikt kan tillskrivas ett visst projekts insatser. Hälften av projekten har redovisat statistik över valdeltagande i sina områden, och i nästan alla fall har valdeltagandet ökat. Dock nämner flera av dem samtidigt svårigheterna med att avgöra hur stor inverkan det enskilda projektet har haft på resultatet. Några projekt understryker även att valdistriktssändringar gör det svårt att jämföra hur mycket valdeltagandet har ökat i ett visst område från 2014 till 2018 års val. Trots en viss försiktighet uttrycker dock majoriteten av projekten att de tror att insatserna har gjort skillnad för deltagarna och faktiskt motiverat många av dem att gå och rösta. Nedan följer några intressanta exempel för att illustrera hur projekten har resonerat kring vilka effekter insatserna har haft för att höja valdeltagandet.

Skärholmens stadsdelsförvaltning uppger att ”det är svårt att göra direkta kopplingar mellan det ökade valdeltagandet i Skärholmestadsdelsnämndsområde och *Skärholmen röstar!* eller andra projekt i området. Däremot går det att utesluta att ett

specifikt områdes ökade deltagande beror på en allmän trend. Trenden under 2000-talet har varit ett ökat valdeltagande i Stockholms stad, samtidigt som det gått nedåt i Skärholmens stadsdelsnämndsområde. Årets uppgång kan därför inte anses vara en del av en allmän trend utan signalerar istället ett trendbrott”. Uppsala kommun redovisar att valdeltagandet i Uppsala har ökat i några valdistrikt men samtidigt minskat i andra. Enligt Uppsala kommun visar ”resultaten i valdeltagande [...] att det arbete som bedrivits – i att entusiasmera till ett ökat valdeltagande inte görs över en natt. Det visar istället att insatser som bedrivits även behövs i framtiden.”

Stadsdelsförvaltningen Norra Hisingen lät genomföra en marknadsundersökning som visade att projektet har mycket högt så kallat observationsvärde. Projektet uppger att ”55% av de tillfrågade har på något sätt observerat arbetet, antingen genom att ha pratat med en ambassadör eller sett en affisch till exempel. Undersökningen visar också att 82% av de tillfrågade hade reagerat positivt på arbetet.”

4.6 Resultat på individnivå – ökad kunskap och förändrade attityder hos målgruppen

Alla projektägare rapporterar att *projektet har uppnått alla förväntade resultat* eller *projektet har delvis uppnått resultaten*. Majoriteten av projekten uttrycker att målgruppen har fått ökad kunskap och fler verktyg för politisk delaktighet och engagemang. De har fått mer kunskap om bland annat demokrati, det svenska politiska systemet och om hur ett val går till. Enligt projekten har målgruppen vidare fått stärkt egenmakt och känner sig mer delaktiga i samhället, och de förstår värdet i att göra sin röst hörd.

Uppsala kommun bedömer att insatserna har bidragit till ”en ökad förståelse för rättighetsfrågor och att insikten att få delta i fria och öppna val är en grundläggande rättighet som vi behöver värna”. Flera projekt uttrycker att det personliga mötet och tillgänglighet till information genom valambassadörer samt information på många olika språk har varit viktigt för att öka tilliten och känslan av delaktighet hos målgrupperna. OIKOS Community uppger att ”med tanke på hur många vi mött i samband med våra aktiviteter, som inte alls visste att de kunde rösta, åtminstone lokalt och regionalt, så vet vi att de fått en kunskap de bär med sig. Det gäller även många vi talat med som inte fått rösta 2018, men som vi upplevt som oftast mycket intresserade av att delta i nästa val och att börja orientera sig i diskussioner kring olika samhällsfrågor.”

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning uppger att ett positivt resultat på individnivå har varit att förtroendet för kommunen verkar ha stärkts, något som har visat sig i att fler människor i stadsdelen söker vägledning och råd från deras medborgarkontor. Medborgarkontoret har även fått frågan om huruvida man kommer kunna förtidsrösta i EU-valet. ASOV Stockholm nämner att projektets deltagare har rapporterat att de blivit mer politiskt engagerade efter projektet: ”De har på eget initiativ deltagit i öppna föreläsningar om rasism och svensk partipolitik, diskuterat valdeltagandets betydelse med familj och vänner och deltagit i manifestationer och demonstrationer.”

Flera projekt har arrangerat möten mellan politiker och målgruppen, och beskriver att detta troligen har ökat deltagarnas medvetenhet om vilka frågor som diskuteras inom partierna och var de själva står politiskt. Hässleholms kommun uttrycker det som ”en nedriven barriär mellan målgruppen och högt uppsatta politiker som innan upplevts vara väldigt långt borta och inte intresserade av deras bekymmer”. UMIS förening tror också

att projektets skapande av en mötesplats för politiker och invånare med möjlighet att diskutera nutida frågor har hjälpt till att skapa engagemang och väcka intresse hos invånare vilket har lett till en ökad medvetenhet och förändrade attityder.

Projekt som har arbetat med personer med funktionsnedsättning uppger att insatserna har skapat en ökad medvetenhet och trygghet hos målgruppen om vad det innebär att rösta i valet. FUB Stockholm uppger även att ”personer som befinner sig omkring vår målgrupp fick upp ögonen för att personer med intellektuell funktionsnedsättning har samma rätt att rösta som alla andra och att det är stödpersonernas plikt att hjälpa dem att inhämta information om valet och röstningen”.

4.6.1 Målgruppens röster – vad har projekten betytt?

Utifrån de intervjuer som har gjorts i studien *Jag röstar! En studie om projekt för ökat valdeltagande* kan vi få en värdefull inblick i vad målgruppen tycker om insatserna. I några projekt har intervjuer gjorts med valambassadörer som själva är en del av målgruppen. En av valambassadörerna som varit aktiv i OIKOS Communitys projekt, som arbetar med utrikes födda personer, berättar följande: ”Innan jag kom till projektet kunde jag inte så mycket om demokrati. Jag har lärt mig att det finns saker som kallas demokratiskt beteende; det är inte bara att rösta som är demokrati, man kan påverka demokratin i landet på många olika sätt (MUCF 2019a:16).” Enligt valambassadörerna har deras deltagande i projektet fått dem att känna sig mer bekväma med att prata politik, utan att känna sig rädda, vilket ibland varit fallet i deras ursprungsländer där de inte kunde lita på det politiska systemet.

Somaliland förening har i projektet *Din röst är din makt* bland annat riktat sig till målgruppen utrikes födda med somalisk härkomst. En valambassadör berättar att projektets föreläsningar har fått många ur målgruppen som tidigare haft låg kunskap om valprocessen och lågt förtroende för politiker, att inse att man som medborgare kan påverka genom sin röst. Deltagare i projektet berättar att en viktig insikt var ”att deras röst och statsministerns röst är lika mycket värda”, samt att partierna står för olika politik (MUCF 2019:18).

Enligt målgruppen unga, som deltog i Hässleholms kommuns projekt *Nordöstra Skåne röstar*, har aktiviteter som till exempel en debatt mellan de politiska ungdomsförbunden fått politiken att framstå som mer konkret. En av deltagarna uppger att ”för första gången pratar någon med oss och inte om oss (MUCF 2019a:19)”. Skåne stadsmission arbetade i sitt projekt med utrikes födda, akut hemlösa, personer med missbruksproblematik, unga samt personer med funktionsnedsättning. Ungdomarna som deltog i projektet var under 18 år och fick därmed inte rösta i 2018 års val. De berättar att de upplevde den praktiska informationen om valprocessen, där de fick besöka en vallokal och lära sig mer om de tre olika valen, som bra och viktig. Flera deltagare uppger att ”de efter projektet känner sig mer motiverade och trygga med att prata om demokrati med andra, och känner att de vill rösta i nästa val när de har rösträtt (MUCF 2019a:17–18)”.

En cirkelledare aktiv i FUB Stockholm berättar vad projektet har betytt för honom och för deltagare med intellektuella funktionsnedsättningar, ”jag är stolt över att deltagarna ser att de kan vara med och tycka, påverka. Många har aldrig blivit tillfrågad om vad de tycker själv, i alla fall inte i min generation (MUCF 2019a:9).”

4.7 Resultat på organisationsnivå – fortsatt engagemang för demokratisk delaktighet

Många projekt uppger att de genom satsningen har förstått att det är möjligt att arbeta med demokratifrågor mer direkt, och att det demokratifrämjande arbetet är något de kan och bör fortsätta arbeta med på olika sätt. Enligt Tayo förening så har projektet hjälpt dem att identifiera nya problemställningar avseende målgruppens integrering i det svenska samhället, vilka de kommer fortsätta utforska. Zigzag förening nämner att projektet har fått föreningen att växa, dels kunskapsmässigt, men också genom att de lockat till sig nya medlemmar och samverkat med andra föreningar. Studieförbundet Vuxenskolan uppmärksammar att målgruppen nu efterfrågar fler studiecirklar och evenemang med fokus på demokrati och delaktighet. Andra organisationer lyfter fram att de genom projekten har fått nya samverkanspartners, och även förbättrat och fördjupat sitt samarbete med andra föreningar.

Borås kommun nämner att den kunskap och kompetens som de har fått om valengagemang och projektarbete inför val kommer vara bestående, samt att den samarbetsplattform som skapats mellan kommunen, civilsamhället och näringslivet kommer hålla frågorna levande. OIKOS Community som tillsammans med Landskrona kommun och andra föreningar bildade plattformen *Landskrona röstar* uppger att ”framför allt har vi genom samverkan sett hur vi inom kommun, organisationer och föreningar arbetar mot samma mål, men med olika insatser och därmed kompletterar varandra så att målet som helhet når högre”.

Flera projekt nämner att de hoppas kunna fortsätta arbeta med demokratifrågor i sin ordinarie verksamhet, och bygga vidare på den kunskap och erfarenhet, samt de nätverk som byggts upp under projektets gång. Många av projektens valambassadörer har även uttryckt en önskan om att fortsätta utbilda i demokratifrågor. Flera kommuner och organisationer uppger att projekten har väckt ett intresse för demokrati och politik bland målgruppen, ett intresse och engagemang som verksamheterna vill ta vara på. UMIS förening uppger att de har skapat ett brett nätverk med lokala politiker i kommunen, och deras förhoppning är att nätverket ska kunna fortsätta finansiera en demokratidag och ”politikersoffa” genom fortsatt samarbete med kommunen och studieförbunden.

Flera av projekt uppger att de kommer att fortsätta arbeta för att höja valdeltagandet i Europaparlamentsvalet 2019. Detta arbete kommer att ske tillsammans med projektens samverkanspartner och utgå från de erfarenheterna och lärdomarna som projekten har fått genom att arbeta med att höja valdeltagande i de allmänna valen. Det kan vara intressant att nämna att 7 av projekten⁷ har beviljats medel från MUCF för att fortsätta driva projekt för att få fler att rösta i Europaparlamentsvalet.

⁷ ASOV Stockholm, Borås kommun, Hässleholms kommun, Skåne stadsmission, Skärholmens stadsdelsförvaltning, Studieförbundet Vuxenskolan Stockholm och Uppsala kommun.

5 Reflektioner och slutsatser

Statistik från 2018 års val visar på ett höjt valdeltagande i många av de områden där projekten har bedrivit verksamhet och där valdeltagandet tidigare varit lågt. Det är svårt att avgöra hur stor roll ett enskilt projekt har spelat för att höja valdeltagandet i ett visst område. Dock kan vi dra slutsatsen att projekten har haft en positiv inverkan på valdeltagandet, inte minst på grund av att de har varit framgångsrika i att nå ut till ett stort antal människor med information om valet och vikten av att rösta.

Vidare kan vi se att organisationer och aktörer i det civila samhället har spelat en nyckelroll i att engagera målgrupper som annars är svåra att nå. De har genom sin lokala förankring och kännedom om målgruppen kunnat bygga förtroende hos målgruppen, anpassa aktiviteterna utifrån målgruppens förutsättningar och verka i en miljö där målgruppen känner sig trygga. Flera kommuner uppger att samarbetet med lokala föreningar, alternativt valambassadörer aktiva i föreningslivet, har gett projekten legitimitet och inneburit att de har nått människor som de annars inte hade nått.

Alla projekt understryker att samverkan med andra aktörer som arbetar för att höja valdeltagandet har stärkt projekten och varit viktigt för att kunna nå ut till många människor. De projekt som har haft en bred samverkan verkar också ha lyckats bäst.

Projekten för att höja valdeltagandet verkar ha haft stor betydelse på individnivå. Enligt forskning och erfarenheter avstår människor från att rösta på grund av brist på kunskap om när, var och hur man röstar, samt lågt politiskt intresse och kunskap om partipolitik. Ett lågt förtroende för politiker och en svag tilltro till den egna förmågan att förstå och påverka politiska beslut kan även bidra till att människor inte röstar (SKL 2010).

Projekten har arbetat mycket med att göra valet mer tillgängligt, och att få målgruppen att känna sig mer delaktig, genom metoder som valambassadörer med lokal förankring, flerspråkig information, uppsökande verksamhet och ett inkluderande arbetssätt. Projekten vittnar om att människor som inte tidigare har röstat genom projekten har fått kunskap om att de får rösta, hur de gör för att rösta och framför allt att deras röst har betydelse och gör skillnad.

Projekten upplever vidare att målgruppen genom insatserna har fått ökad kunskap och fler verktyg för politisk delaktighet vilket haft betydelse för självförtroendet och det personliga engagemanget. Projekten tycks även ha väckt ett ökat intresse hos målgruppen för politik och demokratifrågor. Möten med politiker har även minskat avståndet till politiken. Politiker har på detta sätt även fått bättre kunskap om målgruppens situation och vilka frågor som är viktiga för dem. Enligt röster från målgruppen känner många nu en större trygghet i att prata politik och föra information vidare i sina nätverk. Många känner sig även mer sedda och mer delaktiga i samhällsdebatten, och förstår att de kan påverka genom sin röst. De ungdomar som ännu inte får rösta är bättre förberedda och motiverade inför nästa val.

Projektens redogörelser visar tydligt att satsningar inför valen är betydelsefulla för att höja målgruppernas kunskap om valet och motivera fler till att rösta, men också att det finns behov av ett mer kontinuerligt och långsiktigt stöd. Flera projekt understryker att

demokratisk delaktighet handlar om mer än att bara rösta var fjärde år och att det är viktigt att diskutera frågor som gäller demokrati och politik även mellan valen. Projekten vittnar om att bristen på tid, kontinuitet och resurser har utgjort ett hinder för att kunna möta det stora behovet som finns hos målgruppen.

Kunskapsnivån vad gäller demokratifrågor har ofta varit lägre än förväntat hos målgruppen vilket har krävt upprepade informationsinsatser. Insatserna har väckt intresse för frågorna hos målgruppen men det finns ett fortsatt stort behov av att stärka människors självförtroende och förändra attityder. Enligt forskare vid Göteborgs universitet kan drygt 30 % av den svenska befolkningen i åldern 16–85 år beskrivas som ”politiskt alienerade” det vill säga att de har både lågt politiskt intresse och lågt politiskt förtroende (Oskarson 2018). Det tar tid att bygga förtroende och tillit hos målgrupper som känner sig svikna av samhället, upplever sig stå långt ifrån politiken och känner att deras röst inte spelar någon roll. Många kommuner och organisationer uttrycker att de har fått värdefull kunskap om hur de kan arbeta med att främja valdeltagande, och att de skulle vilja fortsätta arbeta med demokratifrågor mer långsiktigt.

I det budgetunderlag som MUCF har lämnat till regeringen avseende år 2020–2022 understryker myndigheten vikten av demokratifrämjande uppdrag som förstärker positiva strömningar i samhället genom att stimulera initiativ som leder till ökad demokratisk delaktighet. Budgetunderlaget lyfter särskilt vikten av att fortsätta stärka ungas valdeltagande samt intresse och tilltro till det demokratiska systemet genom skolval, demokratiarbete för skolledare och ett brett demokratifrämjande statsbidrag (MUCF 2019b). Denna utvärdering stärker myndighetens uppfattning att statsbidrag kan göra skillnad när det gäller att nå nya målgrupper, främja människors delaktighet i demokratin och höja valdeltagandet, men framför allt att det finns behov av ett mer långsiktigt och ihållande demokratifrämjande arbete även mellan valen där kommunala aktörer och ideella föreningar spelar en viktig roll.

5.1 Myndighetens bedömning

Utifrån rapportens slutsatser bedömer myndigheten att

- insatserna för att höja valdeltagandet har bidragit till bättre kunskap och förutsättningar för målgrupperna att använda sin demokratiska röst
- valambassadörer och det lokala föreningslivet spelar en viktig roll när det gäller att öka tilliten till demokratin och minska avståndet till politiken, tack vare sitt förtroende hos målgruppen och sin möjlighet att nå grupper som är svåra att nå
- kommuner och lokala föreningars kunskap, kompetenser, nätverk och resurser på ett bra sätt kompletterar varandra och att de genom samverkan kan bidra till ökad demokratisk delaktighet i samhället
- det krävs mycket tid och resurser för att höja den låga kunskapsnivån och förbättra det låga förtroendet för demokratin och politiken som finns hos stora delar av befolkningen
- punktinsatser inför valet är bra men att det krävs mer kontinuerliga och långsiktiga satsningar på demokratifrämjande aktiviteter mellan valen för att skapa ett större förtroende hos målgrupperna och tackla orsakerna till att människor inte röstar.

5.2 Myndighetens rekommendationer för ett högre och mer jämlikt valdeltagande

Utifrån myndighetens samlande bedömning föreslås följande:

- Att myndigheten får i uppdrag att fördela ett brett demokratifrämjande statsbidrag till kommunala aktörer och organisationer i det civila samhället för att främja ungas valdeltagande samt intresse för samhällsfrågor och tilltro till det demokratiska systemet. Syftet med bidraget är vidare att värna demokratin mot antidemokratiska strömningar genom att stärka initiativ som bidrar till att öka människors demokratiska delaktighet i samhället. Kostnaderna för uppdraget uppskattas till 10 miljoner kronor årligen varav 500 000 kr får användas i administrativa kostnader, under perioden 2020–2022 (MUCF 2019b).

6 Referenser

MUCF (2015). *Varje röst är viktig – Så fördelades stödet för ökat valdeltagande SUPERVALÅRET 2014*. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2017). *Förberedelser av fördelning av stöd i samband med 2018 års allmänna val*. Återrapportering till regeringskansliet, dnr 1865/17. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2019a). *Jag röstar! En studie om projekt för ökat valdeltagande* (framtagen av Sweco Society AB). Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2019b). *Budgetunderlag 2020–2022*. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Beslutsdatum 2019-02-28, dnr 1131/18.

NOA (2017). *Utsatta områden - Social ordning, kriminell struktur och utmaningar för polisen*. Nationella operativa avdelningen.
https://polisen.se/siteassets/dokument/ovriga_rapporter/utsatta-omraden-social-ordning-kriminell-struktur-och-utmaningar-for-polisen-2017.pdf

Oskarson, Maria (2017), Äh, vem bryr sig om politik? Integrerade, skeptiska, lojala och alienerade i den svenska politiken. I: Ulrika Andersson m.fl. (red.), *Sprickor i fasaden 2017*. SOM-institutet. Ale Tryckteam, Bohus, 2018. S. 149–160.

Regeringsbeslut (2017a). *Uppdrag till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor att genomföra förberedelser av fördelning av stöd i samband med de allmänna valen 2018 och Europaparlamentsvalet 2019*. Kulturdepartementet, I:11, Ku2017/02115/D, 2017-10-12.

Regeringsbeslut (2017b). *Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor*. Utbildningsdepartementet, II:3, U2017/01398/UF, U2017/02966/UF, U2017/03289/UF m.fl., 2017-12-13.

Regeringsbeslut (2018). *Uppdrag till Statistiska centralbyrån att utföra en studie om valdeltagandet i de allmänna valen 2018 och det svenska valdeltagandet i Europaparlamentsvalet 2019*. Kulturdepartementet, I:8, Ku2018/00101/D, 2018-01-25.

Regeringskansliet (2018). *Strategi för en stark demokrati – främja, förankra, försvara*. Artikel nr: Ku18:02.
<https://www.regeringen.se/49f2a8/contentassets/64308b0cc8a14ddb8532ff541369c602/strategi-for-en-stark-demokrati---framja-forankra-forsvara.pdf>

Sveriges Kommuner och Landsting (2010). *Rätt att rösta! – hur kommuner och landsting kan arbeta för att öka valdeltagandet*. Beredningen för demokratifrågor. Stockholm.

<https://skl.se/download/18.430f8b0b145ac911ed685903/1400074752319/skl-slutrapport-ratt-att-rosta.pdf>

Statistiska Centralbyrån (2014). *Valdeltagandet har ökat i valen*. Statistiknyhet från SCB 2014-11-19 9.30.

<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/demokrati/allmanna-val/allmanna-val-valresultat/pong/statistiknyhet/allmanna-val-valresultat-2014/>, inhämtat 2019-04-01.

Statistiska Centralbyrån (2015) *Vilka valde att välja? – Deltagande i valen 2014*. Demokratistatistik Rapport 19.

https://www.scb.se/contentassets/8199ca5424ea40b78500f55789858edd/me0105_2014a01_br_me09br1502.pdf

Statistiska Centralbyrån (2018). *Högsta valdeltagandet i riksdagsval sedan 1985*. Statistiknyhet från SCB 2018-11-21 9.30.

<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/demokrati/allmanna-val/allmanna-val-valresultat/pong/statistiknyhet/namnlos/>, inhämtat 2019-04-01.

7 Bilagor

Bilaga 1: Städer och områden där projekten genomfördes 2018

Organisation	Stad/Områden
ABF Stockholm	Stockholm/Rinkeby-Kista, Tensta-Spånga, Skärholmen
ASOV Stockholm	Storstockholm (ett 20-tal förorter med hög andel utrikes födda) + Sandviken, Timrå/Tallnäs, Linköping/Skäggetorp, Norrköping/Hageby, Fagerdal, Skellefteå m.fl.
Borås stad stadsledningskontoret	Borås/Hässleholmen, Hulta, Norrby, Sjöbo
Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning	Stockholm/Rågsved
FUB Stockholm	Stockholms stad
Hässleholms kommun	7 kommuner i nordöstra Skåne (Bromölla, Hässleholm, Hörby, Höör, Kristianstad, Osby, Östra Göinge, samt Perstorp och Älmhult.
OIKOS Community	Landskrona/Häljarp, Asmundtorp, Svalöv
Rinkeby Folkets Hus	Stockholm/Rinkeby
Romska Dansföreningen	Malmö
SDF Norra Hisingen	Göteborg/Norra Hisingen - Norumshöjd, Wadköpingsgatan, Backa Röd, Selma Lagerlöfs torg
Skärholmens stadsdelsförvaltning	Stockholm/Bredäng, Sättra, Skärholmen, Vårberg
Skåne Stadsmission	Malmö/Lindängen, Hermodsdal, Charlottesborg
Somalilands Förening	Malmö/Rosengård-Husie, Hermodsdal-Gullviksborg, Lindängen, Södra Sofielund-Seved
Studieförbundet Vuxenskolan Stockholm	Stockholm stad, Lidingö
Tayo Förening	Borlänge, Ludvika, Falun
Trajosko Drom	Göteborg
UMIS Förening	Borlänge
Uppsala kommun, KLK	Uppsala/Gottsunda-Valsätra, Stenhagen, Sävja, Gränby
Zigzag föreningen	Malmö

Bilaga 2: Projektens uppskattning av antal personer som har nåtts av projektens verksamhet

Organisation	Projektnamn	Antal personer
ABF Stockholm	Det angår dig!	2081
ASOV Stockholm	Mitt val att rösta	2003
Borås stad stadsledningskontoret	Öka valdeltagandet - Din röst är viktig	60 000
Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning	För ökat valdeltagande i Rågsved	2500
FUB Stockholm	Vi ska påverka!	400
Hässleholms kommun	Nordöstra Skåne röstar	2480
OIKOS Community	Hugin och Munin på röstfiske	10 500
Rinkeby Folkets Hus	Ett ökat förtroende och engagemang för en ännu bättre framtid	2100
Romska Dansföreningen	Girl Power, en väg till politisk förändring	20
Skåne Stadsmission	Valåret2018	432
Skärholmens stadsdelsförvaltning	Skärholmen röstar	6000
Somalilands Förening	Din röst är din makt	630
Stadsdelsförvaltningen Norra Hisingen	Valet är mitt!	3320
Studieförbundet Vuxenskolan Stockholm	Mitt val – att delta och påverka i vardagslivet	750
Tayo Förening	Din röst gör skillnad	4481
Trajosko Drom	Demokratiboost	125
UMIS Förening	MIN RÖST GÖR SKILLNAD	16 000
Uppsala kommun, KLK	Rätt att rösta – för ett jämlikt valdeltagande	51 000
Zigzag föreningen	Din Röst Gör Skillnad	2502
Total		167 324

Hos oss växer kunskap fram

På Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor är ungas villkor och civilsamhällets förutsättningar i fokus. Här växer kunskap fram som beslutsfattare använder när de prioriterar insatser för unga och för civilsamhället. Vi sprider kunskapen i mötet med människor, på såväl nationell som europeisk nivå. Vi fördelar också statsbidrag som ger små och stora organisationer möjlighet att finnas, växa och utvecklas. Internationella bidrag ger unga möjlighet att arbeta som volontär, studera eller praktisera i ett annat europeiskt land.

mucf | Myndigheten för ungdoms-
.se | och civilsamhällesfrågor

www.mucf.se
Facebook: @ungciv
Twitter: @ungciv
E-post: info@mucf.se

April 2019
Grafisk form: MUCF
ISBN: **978-91-89027-01-5**